

czarna jagoda. W szczególności w miejscach mniej dostępnych zachowały się dorodne naturalne zespoły leśne o charakterze niemal pierwotnym.

Świat zwierzęcy

Na Równinie Puszczańskiej zwierzyna, szczególnie leśna, znajduje bardzo dogodne warunki bytowania. Najokazalszym tu przedstawicielem ssaków od niedawna jest łoś (objęty ochroną prawną). Najliczniej na Lubelszczyźnie występują tu jelenie i w niewielkiej ilości daniiele. Gatunki te zostały wytępione całkowicie podczas ostatniej wojny i rozmnożyły się na nowo po sprowadzeniu z lasów olsztyńskich. Dość znaczny udział mają wśród zwierzyny sarny, a także dziki. Na południowy zachód od Janowa Lubelskiego notuje się rzadko wilki, a w okolicach Biłgoraja – w dużych ilościach lisy. Pojawia się borsuk, wydra, kuna leśna.

Z ptaków zwraca uwagę w szczególności unikający sąsiedztwa człowieka głuszec, występuje tu najliczniej na Lubelszczyźnie. Występuje też cietrzew, a ostatnio, dzięki hodowli, szeroko upowszechnił się bażant. Kuropatwa pokazuje się w ilościach niewielkich na odkrytych, polnych przestrzeniach. Z rzadkich chronionych ptaków, żyje tu bocian czarny. Wielką rzadkością jest orzeł bielik oraz łabędź niemy. Pojawia się dzięcioł trójpalczasty, dudek i zimorodek.

Z gadów można spotkać chronionego węża gniewosza i jaszczurkę żyworódkę. Z chrząszczy występują m. in. chronione: jelonek rogacz oraz zmierzchnica trupia główka

Surowce mineralne

Omawiany obszar nie jest bogaty w surowce mineralne. Większe znaczenie mają: piaski budowlane, szklarskie i formierskie, wapienie dla przemysłu wapienniczego, lessy służące za surowiec dla ceramiki czerwonej i do wyrobu klinkieru oraz iły krakowieckie i kruszywa naturalne dla budownictwa.

Koło Lipy odkryto bogate złoża mineralizowanych wód siarkowych oraz siarczano – chlorkowo – wodorowo - węglanowo – sodowo - wapiennych.

Kultura i sztuka ludowa

Kultura ludowa terenów puszczańskich, głównie w części zachodniej, wykazuje związki z Małopolską. Obszary wschodnie odznaczają się wpływami kulturowymi Wołynia i Podola; za linię graniczną tych wpływów można uznać początkowy i środkowy brzeg Tanwi. W XIV-XVI w. docierali tu również z Karpat i osiedlali się pasterze wołoscy (Babice, Różaniec), ale dziś trudno wskazać bliżej na ich wpływy kulturowe.

Wielkie znaczenie miało wejście z końcem XVI w. większej części Równiny Puszczańskiej (na zachodzie aż po Lipę) do ordynacji zamojskiej oraz wzorce gospodarcze i kulturalne upowszechniane przez Zamość jako znaczący ośrodek w skali kraju. Od tego czasu dominujące też przedtem osadnictwo rolnicze na obszarach puszczańskich, prowadzące do karczowania lasów na najżyźniejszych glebach (głównie w okolicach Biłgoraja na krawędziach Równiny), zaczyna wiązać się z osadnictwem mającym na celu - obok bartnictwa i łowiectwa - przemysłową eksploatację lasów (maziarnie, smolarnie, potażernie, węgiel drzewny, tartaki - zwane wówczas młynami pilnymi). Z czasem rozwinęły się takei rzemiosła jak bednarstwo, kołodziejstwo, ciesielstwo, stolarstwo, wyrób naczyń (niecki, toki itp.) oraz sprzętu gospodarstwa domowego. Nie wszyscy mogli się z tych zajęć utrzymać, a ubogie ziemie zmuszały do szukania dodatkowych zarobków. Wpłynęło to m. in. na rozwój garncarstwa, sitarstwa, włosiankarstwa, łubiarstwa, tkactwa, murarstwa, szczególnie w miastach i osadach. Charakterystyczny był „eksport” towarów i usług. Zwłaszcza sitarze wyruszali ze swoim towarem często daleko w głąb kraju, a także za granicę. Wsie typowo puszczańskie odznaczały się jednak znacznym odizolowaniem od wpływów z zewnątrz i stąd najdłużej zachowały tradycyjną kulturę ludową i zwyczaje. Jednym z charakterystycznych przykładów może być strój zwany w literaturze etnograficznej biłgorajsko-tarnogródzkim, uchodzący za najbardziej zbliżony do najdawniejszego ubioru słowiańskiego.

Żywe są tradycje rzeźby w drewnie, ludowego muzykowania i tańca, garncarstwa, plecionkarstwa, wyrobu przedmiotów gospodarstwa domowego z drewna, zabawek itp.

Rys historyczny

Początek istnienia Zaklikowa sięga czasów Władysława Jagiełły. Zaklików powstał w czasie ruchu kolonizatorskiego tutejszych terenów, a nazwa jego pochodzi od nazwiska rodu Zaklików, herbu „Topór”. Założycielem Zaklikowa był Stanisław Zaklika. Jako kasztelan lubelski zwrócił się do Zygmunta Augusta w 1565 roku o pozwolenie na założenie na gruntach Zdziechowice miasteczka, które miało nosić nazwę Zaklików. Król zezwolenia udzielił i 9 kwietnia 1565 roku akt erekcyjny podpisał.

Po Stanisławie Zaklice dobra Zdziechowce i Zaklików przejął jego syn Zygmunt Zaklika, kasztelan bełski. Potomkowie Zaklików wymarli, a ich dobra dostały się w ręce rodu Gniewoszów z Dalewic herbu „Kościeszka”. Piotr Gniewosz podkomorzy lubelski ożeniony z Anną Grodecką byli fundatorami murowanego kościoła Św. Trójcy w Zaklikowie, przy którym ustanowiono w 1608 roku parafię, a w 1609 roku kościół konsekrował ks. Tylicki, biskup krakowski. Marcin Gniewosz, który otrzymał od króla Zygmunta III Wazy potwierdzenie aktu erekcyjnego miasta nadał mieszczanom na własność grunta zwane „ćwierci” pola wzdłuż rzeki Sanny oraz „ogrody” tj. pola nad Sanną po stronie północnej i zachodniej. W 1590 r. Zygmunt III Waza zatwierdził przywilej Marcina Gniewosza, a więc mieszczanie zdobyli grunta na własność. Dalszych i bezpośrednich właścicieli Zaklikowa nie znamy. W XVII wieku majątek ten był w posiadaniu Załuskiego, łowczego i kasztelana rawskiego. Około XVIII w. dobra przeszły w ręce rodziny Małachowskich, którzy odsprzedali je w 1791 r. Puchałom, Józefowi i Antoninie ze Szlubowskich. Od rodziny Szlubowskich nabyła dobra w 1872 roku Spółka Obywatelska za sumę 102.000 rubli. Po śmierci ostatniego Szlubowskiego część majątku nabył hrabia Tarnowski.

Zaklików nawiedzały niejednokrotnie pożary i epidemie cholery, a ich skutkiem był gwałtowny spadek liczby ludności oraz zmniejszająca się liczba domów.

Pod koniec XIX w. Zaklików staje się miejscowością tętniącą życiem, która przeżywa okres szczególnie pomyślnej prosperity.

Miasto Zaklików w przeciągu kilku wieków swego istnienia starało się brać czynny udział w życiu kraju. Mieszkańcy Zaklikowa razem z całą ojczyzną przeżywali najazdy zarówno Tatarów jak i Szwedów. Dużo ucierpieli od przechodzących lub stacjonujących wojsk koronnych.

Podczas powstania kościuszkowskiego stacjonujące na Lubelszczyźnie wojska zarówno powstańcze, jak i rosyjskie, dopuszczały się na miejscowej ludności licznych nadużyć. Podczas zaborów, Zaklików należący początkowo do Austrii – Nowa Galicja – a po utworzeniu Królestwa Polskiego, włączony do niego, brał czynny udział w ruchu oporu przeciw zaborcy. W lasach zaklikowskich m. in. rozwijała swoją działalność partyzantka Zaliwskiego znajdując poparcie u miejscowej ludności. Mieszkańcy Zaklikowa oraz okolicznych wsi wzięli czynny udział w powstaniu styczniowym. Stoczono pod Zaklikowem szereg potyczek, z których największa odbyła się około Ireny dnia 29 sierpnia 1863 r.

W 1863 r. oddział pułkownika Marcina Lelewela Borelowskiego rozbił w Zaklikowie rosyjski magazyn wojskowy. 1869 roku Zaklików stracił prawa miejskie za aktywny udział w powstaniu styczniowym.

W pierwszych dniach sierpnia 1914 roku rosyjskie straże pograniczne z okolicznych strażnic w Goliszowicach, Brzózce, Łątku i Irenie przeniosły się do Zaklikowa. Stąd robili wypady po lasach, gdzie zdarzały się utarczki drobnych oddziałów.

W związku z wybuchem I wojny światowej stała się aktualna sprawa budowy kolei żelaznej przez teren Zaklikowa.

Rosyjska komisja do wytyczenia linii kolejowej wezwała do pomocy wójta tutejszej gminy. Rosjanie wyznaczyli miejsce na dworzec za miastem, na północ od Zaklikowa, na polach zwanych „Ujmami”. Austriacy podczas dłuższego postoju w Zaklikowie zbudowali przystanek nazwany „Ausweiche” w rejonie terenów zwanych Kosarką i wykorzystywali go głównie do załadunku drzewa. Dworzec północny drewniany ostatecznie spłonął. Władze polskie w jego miejsce nakazały budowę dworca murowanego. Z kolei ten zaś Niemcy zburzyli i spalili go w 1944 r. pod koniec II wojny światowej. Dawna „Ausweiche” przestał istnieć jako przystanek, a murowany budynek wykorzystano na mieszkania dla służby kolejowej.

Przeprowadzona linia kolejowa bardzo ożywiła życie gospodarcze tutejszych okolic, a przede wszystkim handel i przemysł, a następnie dodatnio wpłynęła na rozwój samego miasteczka. Z tego też powodu wydłużyła się ul. Lubelska w kierunku stacji. Tuż przy stacji rozciągały się tereny kolejowe, a za nimi grupy domków i 3 tartaki.

Zamieszkująca leśną część Zaklikowa biedna ludność napływowa składała się z osób bez pracy, fernali i robotników dworskich, a nawet dość licznej kolonii cygańskiej. Ludność katolicka przybywała tu z różnych stron np. z gmin Potok, Modliborzyce, Trzydnik, a także z powiatów opatowskiego i kozienickiego. Ludność przyciąga łatwość osiedlania się, łatwość nabywania działek, gruntów. Z tej grupy wywodzą się niewykwalifikowani robotnicy tartaczni i biedni wyrobnicy.

Rozrost Zaklikowa datuje się od czasu I wojny światowej. W okolicach piaszczystych wydmy powstały szerokie ulice zaś nieco dalej na leśnej przestrzeni zbudowano domki i budynki służące jako pensjonaty. Budownictwo rozwijało się tutaj bezplanowo, bez przewodniej myśli całościowej i troski o stronę estetyczną. Tutaj właśnie zamieszkiwali przybywający z różnych stron letnicy.

W tamtych czasach handlowano w Zaklikowie głównie produktami rolnymi oraz drewnem, które przez Gdańsk i Gdynię trafiało do Anglii, Francji i innych państw europejskich.

Młyn z elektrownią należały w tym czasie do hrabiego tarnowskiego, a drobne młynki kasz i olejarnia do Żydów. W rękach polskich rzemieślników znajdowały się 2 cegielnie i maleńka kaflarnia. Rzemiosło było w tym czasie głównie domeną Żydów. Jedynie murarstwo w 100 % prowadzili Polacy.

W czasie II wojny światowej na terenie Zaklikowa miały miejsce liczne potyczki pomiędzy partyzantami a wojskami okupanta. Rozpoczęte we wrześniu 1939 roku walki zakończyły się 26 lipca 1944 kiedy to Zaklików został odbity przez Rosjan.

Stan i zagrożenia środowiska.

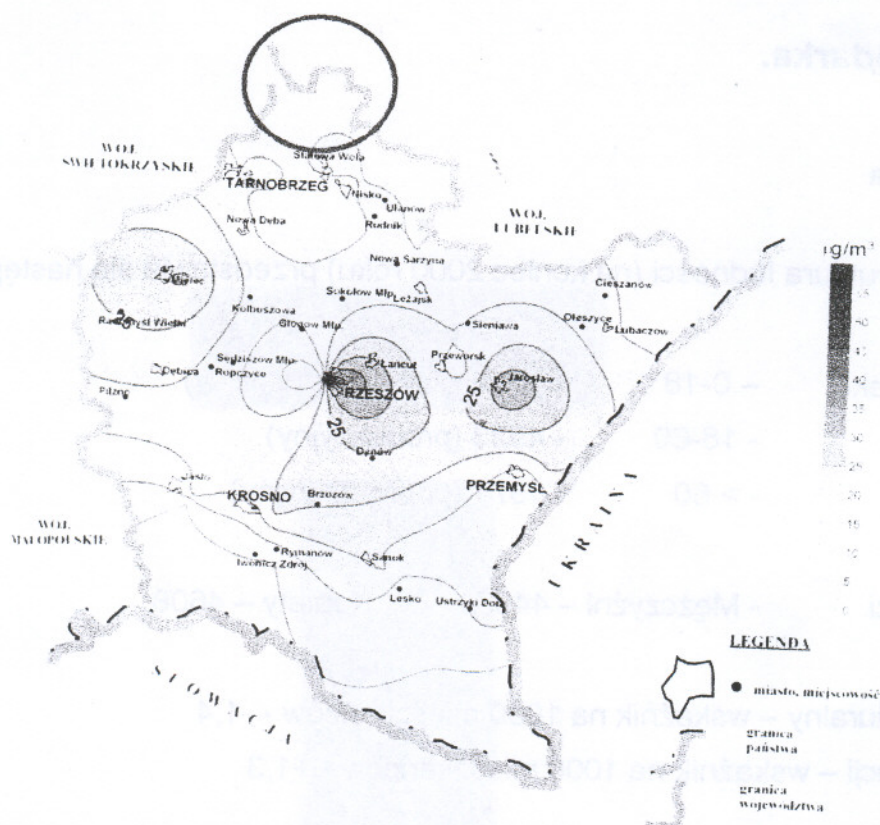
Duże obszary leśne (ponad 66% terenu gminy) oraz rezerваты i parki krajobrazowe stanowią jeden z ważniejszych atutów gminy mających duże znaczenie dla jej rozwoju. Z tego względu sprawy środowiska zostały potraktowane w dokumencie bardziej szczegółowo.

Z racji swego położenia w oddaleniu od dużych miast i ośrodków przemysłowych tereny gminy należą do obszarów o czystym środowisku

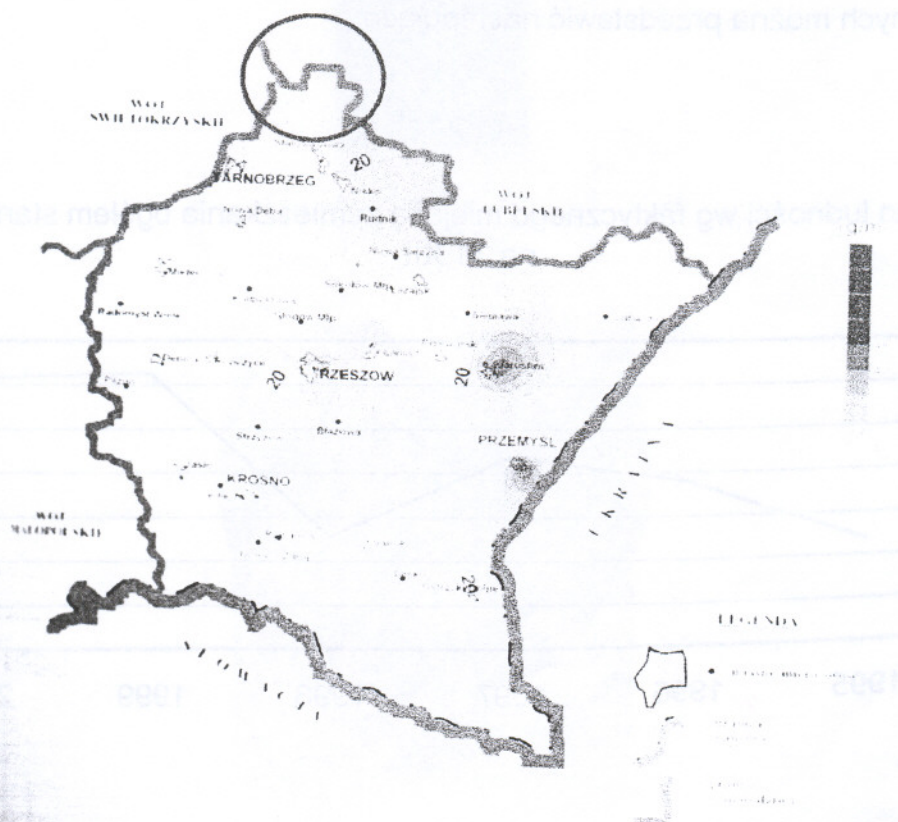
sprzyjającym zarówno rozwojowi turystyki, rekreacji a nawet pełnienia funkcji uzdrowiskowych. Mimo stosunkowo niedużej odległości od Huty Stalowa Wola oraz Zakładów Metalowych w Kraśniku jakość powietrza pod względem zanieczyszczeń jest wysoka. Przedstawione poniżej mapy prezentują wyniki badań w tym zakresie prowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.

Rysunek 5. Rozkład stężeń średniorocznych dwutlenku siarki w 1999 roku.
Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim za rok 2000

Rysunek 6. Rozkład stężeń średniorocznych dwutlenku azotu w 1999 roku.
Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim za rok 2000

Rysunek 7. Rozkład stężeń średniorocznych pyłu zawieszonego w 1999 roku.
Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim za rok 2000

III. Gospodarka.

Demografia

Aktualna struktura ludności (na koniec 2000 roku) przedstawia się następująco:

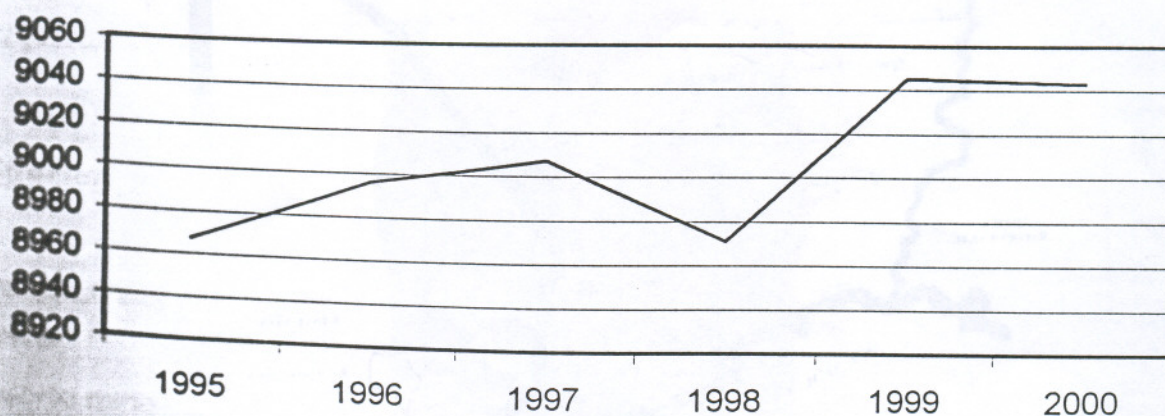
- według wieku
 - 0-18 - 2549 (przedprodukcyjny)
 - 18-60 - 4923 (produkcyjny)
 - > 60 - 1571 (poprodukcyjny)
- według płci
 - Mężczyźni – 4435 Kobiety – 4608

Przyrost naturalny – wskaźnik na 1000 mieszkańców - -1,4

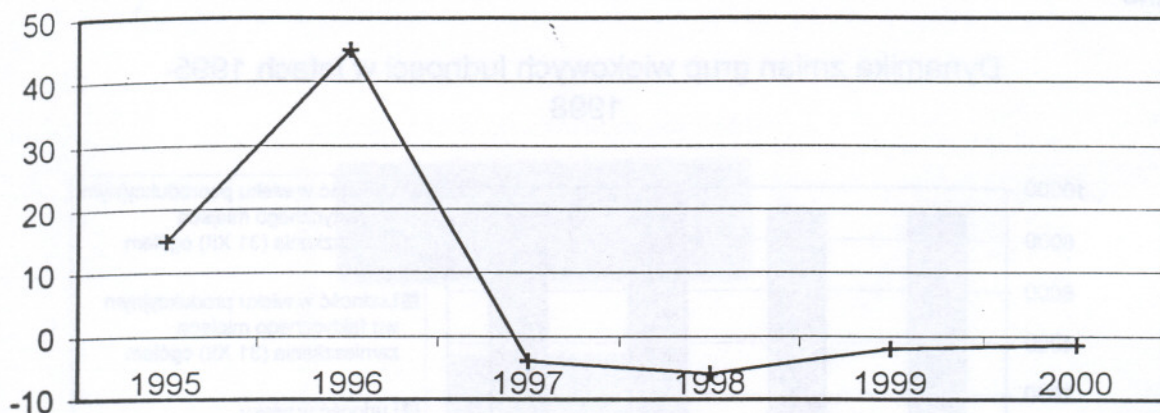
Saldo migracji – wskaźnik na 1000 mieszkańców - +1,3

Biorąc pod uwagę dane statystyczne z lat ubiegłych dynamikę zmian demograficznych można przedstawić następująco:

Stan ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania ogółem stan
na 31 XII

Przyrost naturalny ogółem

Gospodarka Gminy

Z ogólnej powierzchni 20215 ha – 13356 ha stanowią lasy i zadrzewienia, a 468 ha zajmuje woda (w tym: wody płynące – 50 ha, wody stojące śródlądowe stawy i Zalew – 378 ha). Tym samym takie miejscowości jak Zaklików, Irena, Łązek, Lipa, Gielnia, Goliszowiec i Kol. Łysaków mają charakter turystyczno – wypoczynkowy.

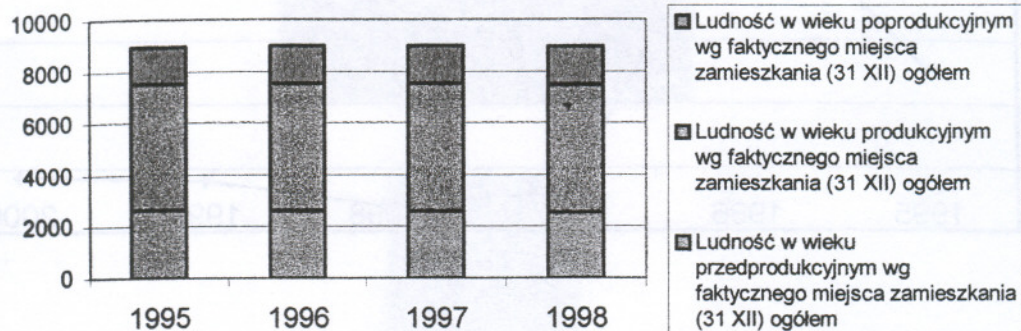
Północna część gminy, w której skład wchodzi sołectwa Zdziechowice I, Zdziechowice II, Karkówka, Józefów, Dąbrowa, Antoniówka, Baraki Stare i Baraki Nowe to część typowo rolnicza, przeważająca III klasa gleb. Średnia gospodarstw w tych miejscowościach to 5 ha. We wszystkich miejscowościach w przeważającej części to zabudowa jednorodzinna murowana.

Struktura przestrzenna gminy

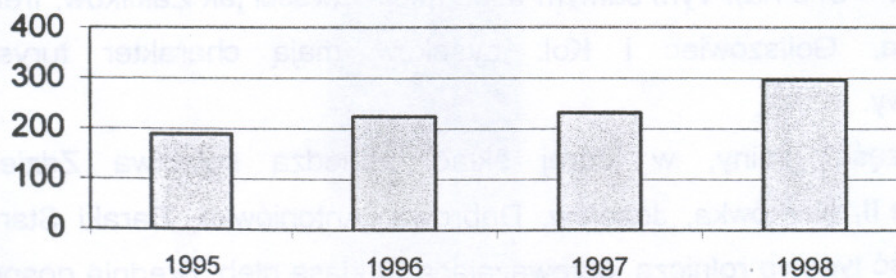
Powierzchnia gminy	- 20215 ha	
w tym:		
- użytki rolne	- 4929 ha	- 24,38 %
- lasy i zadrzewienia	- 13356 ha	- 66,07 %
- grunty pod wodami	- 468 ha	- 2,32 %
- tereny osiedlowe	- 376 ha	- 1,86 %

- tereny komunikacyjne - 334 ha - 1,65 %
- nieużytki - 293 ha - 1,45 %
- inne - 459 ha - 2,27 %

Dynamika zmian grup wiekowych ludności w latach 1995-1998

Jednostki zarejestrowane w systemie REGON
ogółem

Zakłady podlegające gminie - to Zakład Remontowo- Budowlany w Zaklikowie prowadzący między innymi sprawy związane utrzymaniem i bieżącą eksploatacją sieci wodociągowej w gminie.

Zakłady produkcyjne w gminie to:

- HSW - Fabryka Elementów Złącznych Sp. z o.o. w Zaklikowie,
- Zakład Drzewny "Rejon Las" Sp. z o.o. w Zaklikowie,
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno - Handlowe "Dankros" Sp. z o.o. - Zakład Przemysłu Drzewnego w Zaklikowie,
- Nasycalnia Podkładów Kolejowych Sp. z o.o. w Lipie.